

Дисциплінарна відповідальність судового виконавця за законодавством Польщі: поняття та ознаки

*Дутка Іван Васильович*¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.12.2024	Право	347.952

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17719563>

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз дисциплінарної відповідальності судового виконавця (*komornika sądowego*) за законодавством Республіки Польща крізь призму його конституційного статусу як представника професії суспільної довіри. На основі положень Конституції РП, Закону «Про судових виконавців», а також доктринальних підходів і практики Конституційного Трибуналу з'ясовано зміст поняття дисциплінарної відповідальності судового виконавця, ознаки, її публічно-правову природу та цільове призначення. Розкрито автономний характер польської моделі дисциплінарної відповідальності, яка передбачає вичерпний перелік стягнень щодо судових виконавців, асесорів та стажистів, додаткові заходи реагування (оприлюднення дисциплінарного рішення, обов'язок вибачитися перед потерпілим), погашення стягнення, давність притягнення та розгалужені правові наслідки для статусу виконавця в системі професійного самоврядування й доступу до професії. Доведено, що поєднання майнових, організаційних та репутаційних наслідків дисциплінарних стягнень виконує не лише каральну, а насамперед превентивну, виховну й кадрово-фільтраційну функції, спрямовані на підтримання високого стандарту публічної служби у сфері примусового виконання рішень. Окрему увагу приділено позиції Конституційного Трибуналу щодо непропорційності довічної заборони повторного доступу до професії після застосування найсуворішого стягнення, що підкреслює вимогу дотримання принципу пропорційності обмежень конституційних прав. Зроблено висновок про методологічну цінність польської моделі для вдосконалення українського інституту дисциплінарної відповідальності приватних виконавців, зокрема в частині нормативного закріплення статусу професії суспільної довіри, прозорості системи стягнень і збалансованого розподілу ролі держави та професійного самоврядування.

Ключові слова: виконавче провадження, виконавчі документи, виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, виконувальність рішення, відповідальність, державний / приватний виконавець, дисциплінарна відповідальність виконавця, звернення стягнення, нагляд, оскарження діянь виконавця, процесуальний статус виконавця, стягувач і боржник, суд, цифровізація і штучний інтелект, ухвала / рішення / акт суду.

¹ приватний виконавець виконавчого округу м Києва, аспірант, e-mail: iwandutka@ukr.net; <https://orcid.org/0009-0004-7710-0314>

Disciplinary liability of the enforcement officer under polish law: concept and features

Annotation. The article provides a comprehensive analysis of the disciplinary liability of the court enforcement officer (*komornik sądowy*) under the legislation of the Republic of Poland, viewed through the prism of his constitutional status as a member of a profession of public trust. On the basis of the provisions of the Constitution of the Republic of Poland, the Act on Court Enforcement Officers, as well as doctrinal approaches and the case law of the Constitutional Tribunal, the article elucidates the concept and defining features of the disciplinary liability of the enforcement officer, its public-law nature and its purposes. The autonomous character of the Polish model of disciplinary liability is revealed, which provides for an exhaustive list of sanctions applicable to court enforcement officers, assessors and trainees, additional remedial and preventive measures (publication of the disciplinary decision, obligation to apologise to the injured party), expungement of sanctions, limitation periods for disciplinary prosecution, and far-reaching legal consequences for the status of the enforcement officer within the system of professional self-government and access to the profession. It is demonstrated that the combination of pecuniary, organisational and reputational effects of disciplinary sanctions serves not only a punitive function, but above all preventive, educational and personnel-filtering functions aimed at maintaining a high standard of public service in the field of compulsory enforcement of judgments. Particular attention is paid to the position of the Constitutional Tribunal regarding the disproportionality of a lifelong prohibition on renewed access to the profession following the imposition of the most severe sanction, which underscores the requirement to respect the principle of proportionality in restricting constitutional rights. The article concludes that the Polish model is of methodological value for improving the Ukrainian framework of disciplinary liability of private enforcement officers, in particular as regards the legislative enshrinement of the status of a profession of public trust, a transparent system of sanctions, and a balanced distribution of roles between the State and professional self-government.

Keywords: enforcement proceedings, enforcement documents, enforcement of courts and other jurisdictional bodies decisions, enforceability of the decision, liability, state / private enforcement officer, disciplinary liability of the enforcement officer, foreclosure, supervision, appeal against enforcement officer's actions, procedural status of the enforcement officer, enforcement creditor and debtor, court, digitalization and artificial intelligence, court ruling / decision / act.

Вступ

Утвердження в Україні принципу правовладдя та реального, а не декларативного захисту прав людини немислиме без ефективно організованої системи виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів. Саме на стадії виконавчого провадження остаточно вирішується питання про те, чи перетворюється судове рішення на дієвий інструмент захисту права, чи залишається лише формальним актом. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність виконавця (державного або приватного), який, реалізуючи делеговані владні повноваження, є ключовою ланкою між судовою владою й поновленням порушеного суб'єктивного права особи.

У 2016 р. в Україні запроваджено інститут приватних виконавців, що наблизило національну модель примусового виконання рішень юрисдикційних органів до європейських стандартів, однак не зняло низки системних питань. Одним із ключових інструментів забезпечення якісного здійснення професії, що користується суспільною довірою, є інститут дисциплінарної відповідальності. Саме через механізми дисциплінарної юрисдикції держава та професійне самоврядування реагують на

порушення обов'язків виконавцем, захищаючи публічний інтерес, права сторін виконавчого провадження та довіру до системи правосуддя загалом.

Польський досвід у цій сфері є надзвичайно цінним для України з кількох причин. По-перше, судовий виконавець (*komornik sądowy*) у Республіці Польща віднесений Конституцією до кола професій, що мають статус професій суспільної довіри, для яких законом створюються професійні самоврядування, покликані здійснювати нагляд за належним виконанням професійних обов'язків у межах і в інтересах публічного блага. Такий конституційний статус визначає специфічну природу відповідальності виконавця: попри те, що він веде власну діяльність і має елементи економічної самостійності, у сфері реалізації виконавчих повноважень він перебуває у площині публічно-правових відносин і підпорядковується особливому режиму дисциплінарної відповідальності.

Польський законодавець вибудував автономну, внутрішньо цілісну систему дисциплінарних заходів щодо судових виконавців, асесорів та аплікантів. Йдеться не лише про визначення переліку дисциплінарних стягнень, а й про формування особливих цілей та функцій дисциплінарної відповідальності: забезпечення високого стандарту професійного служіння, захист авторитету професії, недопущення зловживань владними повноваженнями, превенцію порушень у майбутньому. Така модель, орієнтована на підтримання належного рівня публічної служби, дає змогу розглядати дисциплінарну відповідальність не як другорядний, «корпоративний» механізм, а як важливий елемент системи правових гарантій належного виконання рішень.

Для українського правопорядку особливо актуальним є питання концептуального осмислення подвійної – публічно-правової та професійно-корпоративної – природи дисциплінарної відповідальності виконавця. У національній моделі приватний виконавець поєднує риси суб'єкта господарської діяльності та носія делегованих державою владних повноважень у сфері примусового виконання рішень. Відсутність чітко артикульованого статусу «професії суспільної довіри», недостатня врегульованість питань дисциплінарної підзвітності та прозорості дисциплінарної практики, дискусійні моменти щодо балансу між роллю держави й органів професійного самоврядування – усе це об'єктивно зумовлює потребу у ґрунтовному вивченні польської моделі.

Проблематику дисциплінарної відповідальності виконавців розвивали такі відомі вітчизняні вчені як: А. М. Авторгов [1; 2], О. Б. Верба [9; 5; 6; 8; 4; 7; 12; 10; 11], О. М. Овчаренко [14; 13; 15; 16; 17], О. В. Соломко [3]. Однак у польському контексті цієї проблематики вітчизняні науковці не торкалися.

Метою статті є розкрити зміст поняття та ключові ознаки дисциплінарної відповідальності судового виконавця за законодавством Республіки Польща, на основі аналізу конституційно-правового статусу професії суспільної довіри, положень нормативних актів і доктринальних підходів, з подальшою орієнтацією на вироблення методологічних орієнтирів для вдосконалення українського інституту дисциплінарної відповідальності приватних виконавців.

У зв'язку із наведеним вище звернення до польського законодавства про судових виконавців, судової та дисциплінарної практики, а також доктринальних підходів до визначення поняття та ознак дисциплінарної відповідальності судового виконавця є актуальним для України.

Результати

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Конституції Республіки Польща [23], законом можуть створюватися професійні самоврядування, які репрезентують осіб, що здійснюють професії суспільної довіри, та здійснюють нагляд за належним виконанням цих професій

у межах публічного інтересу і для його захисту. Привілеєм створення професійного самоврядування користуються також судові виконавці, що невід'ємно породжує для них низку різноманітних обов'язків, у тому числі обов'язок підпорядкування особливому виду відповідальності – дисциплінарній відповідальності.

У польській правничій доктрині вважається, що дисциплінарна відповідальність є видом юридичної відповідальності, врегульованої нормами публічного права на рівні закону і позначеної в цих нормах саме таким терміном; її несуть визначені в цих нормах фізичні особи за порушення обов'язків, які випливають з їх належності до відповідних публічно-правових утворень, і має на меті забезпечення належного виконання цими утвореннями покладених на них публічних завдань та реалізується шляхом ухвалення санкцій, що породжують безпосередні наслідки виключно у сфері відносин між таким утворенням та особою, до якої застосовано стягнення [19].

Дисциплінарна відповідальність судових виконавців (судових асесорів, а також стажистів) свідчить про те, що, незважаючи на те, що судовий виконавець провадить власну діяльність і, отже, міг би сприйматися як приватний суб'єкт, здійснюючи від імені держави владні повноваження у сфері примусового виконання судових рішень, він, усе ж, перебуває у площині публічно-правових відносин. Саме користування привілеєм діяти від імені державної влади розміщує судового виконавця серед тих суб'єктів, які, у разі неналежної реалізації цього владного мандату, повинні нести дисциплінарну відповідальність. Представники всіх правничих професій, діючи в межах суспільної довіри та користуючись належними їм привілеями, зокрема наданим професійним самоврядуванням, за неналежне здійснення своїх повноважень несуть більш суворі покарання, ніж представники інших професій. Завданням дисциплінарної відповідальності є так би мовити «підкування» про належний рівень здійснення виконавчого провадження судовими виконавцями; при цьому вона покликана охороняти не лише належне виконання професії у вимірі самоврядування – через повагу до інших виконавців, невтручання в засади чесної конкуренції, лояльність і колегіальність стосовно інших осіб, які здійснюють цю професію, – але, насамперед, має забезпечувати належне несення публічної служби [24].

Хоча Закон Республіки Польща від 22.03.2018 р. «Про судових виконавців» [25] передбачає відповідне застосування в контексті дисциплінарної відповідальності положень Кримінального кодексу Республіки Польща [22], однак це стосується лише норм розділів I–III («Розділ I. Засади кримінальної відповідальності», «Розділ II. Форми вчинення злочину» та «Розділ III. Виключення кримінальної відповідальності»). Законодавець Польщі у Законі від 22.03.2018 р. «Про судових виконавців» вирішив автономно врегулювати перелік стягнень та інших заходів реагування на дисциплінарний проступок, а також засади їх застосування.

Законодавець Республіки Польща запровадив два переліки стягнень: для судових виконавців (ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців») та для стажистів і асесорів судового виконавця (ч. 1 ст. 226 «Про судових виконавців»), можливість застосування поряд зі стягненням іншого виду заходів реагування на дисциплінарний проступок (обов'язок вибачитися, оприлюднення дисциплінарного рішення), інститут погашення дисциплінарного стягнення, а також інститут давності. Законодавець урегулював також наслідки, яких дисциплінарне стягнення набуває у сфері здійснення самоврядної діяльності судового виконавця, а також у сфері навчання та доступу до професії стажиста та асесора.

Згідно зі ст. 224 (ч. 1) Закону «Про судових виконавців» дисциплінарними стягненнями є: зауваження (*upomnienie*); догана (*nagana*); грошове стягнення (*kara pieniężna*) у розмірі від 5000 до 100 000 злотих; заборона приймати справи за вибором кредитора (*zakaz przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela*) на строк від 1 до 3 років; зупинення діяльності судового виконавця (*kara zawieszenia komornika w czynnościach*) на

строк від 6 місяців до 3 років; звільнення зі служби судових виконавців (*wydalenie ze służby komorniczej*).

Крім того, на підставі ч. 2 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» дисциплінарна комісія може постановити про оприлюднення змісту чинного дисциплінарного рішення. Водночас, згідно з ч. 5 ст. 224 Закону «Про судових виконавців», вона може додатково постановити обов'язок вибачитися перед потерпілим, але лише у випадку призначення одного зі стягнень, зазначених у п.п. 1–5.

Не має викликати сумнівів той факт, що, зважаючи на редакцію ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців», наведений у ній перелік стягнень має вичерпний (закритий) характер, що, до речі, узгоджується з постулатом, який впливає з параграфу 1 ст. 1 Кримінального кодексу (що застосовується відповідно на підставі положення ч. 1 ст. 223 Закону «Про судових виконавців»), а саме – вимоги, щоб джерелом стягнення був чітко сформульований нормативно-правовий акт рангу закону (*nullum poena sine lege* – жодної кари без закону). У цьому контексті ця точність має розумітися як вимога такого визначення видів стягнень та їхнього переліку, щоб було зрозуміло, які наслідки загрожують за вчинення дисциплінарного проступку.

У польській правничій доктрині є думка, що перелік дисциплінарних стягнень був сформульований ієрархічно, тобто від найм'якшого стягнення до найсуворішого, де найм'якшим є зауваження, а найболючішим – звільнення зі служби судових виконавців [18]. Ця думка є лише частково вірною, оскільки загалом стягнення у вигляді зауваження чи догани справді є м'якшим, ніж звільнення зі служби судових виконавців, проте таку градацію неможливо застосувати до грошового стягнення, стягнення у вигляді заборони приймати справи за вибором кредитора та стягнення у вигляді відсторонення судового виконавця від виконання обов'язків (зупинення його діяльності). По-перше, ці стягнення мають диференційований характер, через що важко здійснювати їхнє порівняння з точки зору суворості. По-друге, неможливо виключити, що стягнення у вигляді заборони приймати справи за вибором кредитора є м'якшим, ніж грошове стягнення, зокрема, якщо судовий виконавець в дуже невеликій мірі веде виконавчі провадження, ініційовані в порядку ст. 10 Закону «Про судових виконавців». Крім того, про суворість грошового стягнення можуть свідчити межі його призначення (застосування), тобто від 5000 злотих до 100 000 злотих, де, безсумнівно, як нижня, так і верхня межі не є низькими. Про те, що нижня межа призначення грошового стягнення не є низькою, може свідчити її порівняння зі штрафом (*kara grzywny*), що призначається за нормами кримінального права (найменший розмір штрафу в кримінальному праві може становити 100 злотих, що є у 50 разів меншою величиною від нижньої межі призначення грошового стягнення з п. 3 ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців»). Дисциплінарна комісія, незалежно від кількості дисциплінарних проступків, може призначити лише одне стягнення.

Дисциплінарне стягнення у вигляді зауваження та догани. Законодавець Польщі не вказав, у чому саме полягає стягнення у вигляді зауваження (*upomnienie*). Проте, це санкція, яка має застосовуватися до осіб, що вчинили дисциплінарні проступки меншої ваги (з нижчим ступенем суспільної небезпеки / тяжкості). Про це свідчить розташування стягнення у вигляді зауваження поруч зі стягненням у вигляді догани, а також диференціація (розмежування) обох цих стягнень щодо наслідків, які вони спричиняють.

Положення ч. 6 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» встановлює, що зняття (погашення) стягнення (*zatarcie ukarania*) відбувається найшвидше саме щодо стягнення у вигляді зауваження, оскільки цей термін становить 3 роки з моменту набрання рішенням законної сили, тоді як зняття (погашення) стягнення у вигляді догани – відповідно до ч. 7 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» – відбувається після спливу 5 років з моменту набрання рішенням законної сили. Крім того, призначення

стягнення у вигляді зауваження не призводить до втрати покараною особою функцій, які вона виконує в органах самоврядування судових виконавців та дисциплінарній комісії, а також втрати пасивного виборчого права до органів самоврядування судових виконавців та дисциплінарної комісії (ч. 3 ст. 224 Закону «Про судових виконавців»).

У польській мові лексичне значення поняття «зауваження» (*upomnienie*) означає «м'яка догана, застереження». Як наслідок, стягнення у вигляді зауваження має призначатися за вчинення дисциплінарних проступків найменшої тяжкості, тоді як стягнення у вигляді догани – коли дисциплінарний проступок слід було б кваліфікувати як більш серйозний.

Сутність зауваження та догани полягає в інституціоналізованому моральному осуді особи, що вчинила дисциплінарний проступок. За своїм характером вони більше нагадують попереджувально-виховний захід із символічною обтяжливостю [21].

Дисциплінарні стягнення у вигляді зауваження та догани, призначені членам корпоративного самоврядування, призводять до втрати доброї репутації у професійному середовищі, а також у сприйнятті громадської думки.

Відповідно до ч. 2 ст. 260 Закону «Про судових виконавців» виконанням обох вищезазначених стягнень займається рада відповідної палати судових виконавців (*izby komorniczej*). Через відсутність положень, які б конкретно вказували, у чому саме має полягати виконання цих стягнень, допускається свобода органів самоврядування в цій сфері (наприклад, цей акт може мати усну чи письмову форму), але, безумовно, його сутністю має бути вказування на неналежну поведінку.

Грошове стягнення. Грошове стягнення, як впливає вже із самої його назви, є дисциплінарним стягненням майнового характеру і зводиться до покладення на особу, яку піддано стягненню, обов'язку сплатити визначену суму, виражену в польських злотих. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 224 грошове стягнення має бути призначене в розмірі від 5000 зл. до 100 000 зл. Розмір грошового стягнення, з одного боку, повинен відповідати ступеню вини особи, до якої застосовано стягнення, ступеню суспільної шкідливості вчиненого нею дисциплінарного проступку, превентивним і виховним цілям, яких цей вид покарання має досягти щодо виконавця, а також потребі формування правової свідомості судових виконавців та інших осіб; з іншого боку, грошове стягнення має бути співмірним з доходами правопорушника, його особистими, сімейними та майновими обставинами, оскільки лише за таких умов воно не може бути визнане кричуще неспівмірним.

Стягнення у вигляді заборони приймати справи за вибором кредитора. Стягнення у вигляді заборони приймати справи за вибором кредитора (п. 4 ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців») є порівняно новим елементом у сфері дисциплінарної відповідальності судових виконавців, оскільки в каталозі стягнень, передбаченому попередньою редакцією Закону, такого стягнення не було.

Це стягнення також є обмеженням діяльності судового виконавця поза межами (*poza rewirem*) його виконавчого округу.

Судовий виконавець, щодо якого було призначено стягнення такого виду, зобов'язаний прийняти постанову про відмову у відкритті виконавчого провадження (*odmowie wszczęcia egzekucji*) за заявою кредитора, який скористався правом вибору на підставі ч. 1 ст. 10 Закону «Про судових виконавців».

Стягнення у вигляді заборони приймати справи за вибором кредитора призначається на строк від 1 року до 3 років. Відповідно до ч. 6 ст. 260 Закону «Про судових виконавців» це стягнення призначається на повні роки, які відлічуються з 1 січня року, наступного за роком, у якому набуло законної сили рішення про призначення цього стягнення.

Стягнення у вигляді тимчасового відсторонення (усунення) судового виконавця від діяльності (зупинення діяльності судового виконавця). Стягнення у вигляді тимчасового відсторонення від діяльності (*zawieszenie w czynnościach*) (п. 5 ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців») та стягнення у вигляді звільнення зі служби (*wydalenia ze służby*) (п. 6 ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців») стосуються права на здійснення публічної професії, якою є професія судового виконавця.

Покараний судовий виконавець після відбуття стягнення (*odbyciu kary*) не повинен наново проходити кваліфікаційну процедуру перед Міністром юстиції, а автоматично відновлює право на здійснення професії виконавця.

Це стягнення призначається на строк від 6 місяців до 3 років. Судовий виконавець, який, незважаючи на правомочно призначене стягнення у вигляді тимчасового відсторонення права на здійснення професії, у період відсторонення, діючи з посиланням на своє професійне звання, взявся за ведення справи (*podjął się prowadzenia sprawy*), вчиняє дисциплінарний делікт (*popetnia delikt dyscyplinarny*). У такому випадку адекватним стягненням за вчинений делікт є повторне зупинення його діяльності.

Дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення з виконавчої служби (*pozбавлення права на зайняття діяльністю виконавця*). Стягнення у вигляді *wydalenia ze służby komorniczej* (п. 6 ч. 1 ст. 224 Закону «Про судових виконавців») відрізняється від тимчасового зупинення права на здійснення професії (*zawieszenia prawa wykonywania zawodu*) тим, що воно не лише позбавляє цього права, але й тягне за собою виключення з реєстру (*skreślenie z listy*) осіб, уповноважених на здійснення професії, що призводить до припинення правовідносин, які пов'язують покараного з його професійним самоврядуванням (*samorządem zawodowym*).

За ч. 4 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» призначення стягнення у вигляді звільнення з виконавчої служби тягне за собою втрату можливості повторного призначення покараного на посаду судового виконавця. Доповненням до цієї норми є положення ч. 1 ст. 20 Закону «Про судових виконавців», згідно з яким призначення на посаду судового виконавця анулюється (*wygasa z mocy prawa*) в силу закону, якщо судовий виконавець був правомочно покараний дисциплінарним стягненням у вигляді звільнення з виконавчої служби. У такій ситуації Міністр юстиції повідомляє судового виконавця, голову відповідного апеляційного суду, голову відповідного районного суду та раду відповідної виконавчої палати.

Конституційний Трибунал (*Trybunał Konstytucyjny*) визнав неконституційними положення, які передбачають, що виключення з реєстру осіб, уповноважених на здійснення певної професії, що є наслідком призначення дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на здійснення професії, позбавляє таку особу права на звернення з клопотанням про повторне внесення до реєстру (*o ponowny wpis*), оскільки це суперечить ч. 1 ст. 65 у взаємозв'язку з ч. 3 ст. 31 Конституції Республіки Польща [26].

На думку Конституційного Трибуналу, оскаржувані положення надмірно втручаються у свободу вибору та здійснення професії, порушуючи тим самим принцип пропорційності обмежень конституційних свобод і прав; було б достатньо піддати осіб, які звертаються з клопотанням про повторне внесення до корпоративного списку, оцінці щодо надання гарантії належного здійснення професії (*rękojmi należytego wykonywania zawodu*) та бездоганного характеру (*nieskazitelnego charakteru*) або запровадити вимогу повторного складання професійного іспиту чи проходження відповідного навчання.

Відповідно до ч. 2 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» дисциплінарна комісія може призначити оприлюднення змісту дисциплінарного рішення (*orzec o podaniu treści prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego do publicznej wiadomości*) у визначений спосіб, якщо визнає це доцільним з огляду на обставини справи.

Спосіб оприлюднення рішення не був конкретизований у Законі і може полягати, наприклад, у оголошенні в пресі, медіа, інтернеті, включно з веб-сайтом Національної Ради судових виконавців (KRK). Використання цієї можливості доцільне у ситуації, коли справа має медійний або суспільний резонанс. Цей захід також виконує індивідуальну та генеральну превентивну функцію. Він також може бути очевидною ознакою того, що судові виконавці не є безкарними, і на їхні делікти реагує також середовище – дисциплінарна комісія при їхньому професійному самоврядуванні.

Оприлюднення змісту дисциплінарного рішення є заходом, який призначається винній особі разом із дисциплінарним стягненням (*obok kary dyscyplinarnej*). Адже якби дисциплінарна комісія не призначила судовому виконавцю жодного стягнення, то їй не було б чого оприлюднювати.

Відповідно до ч. 2 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» оприлюднення змісту дисциплінарного рішення відбувається за рахунок покараного (*na koszt ukaranego*). Витрати на дисциплінарне провадження (*koszty postępowania dyscyplinarne*) мають фіксований характер (*charakter zryczałtowany*) і обвинувачений несе їх лише у випадку покарання.

У свою чергу, згідно з ч. 3 ст. 260 Закону «Про судових виконавців» рішення щодо грошового стягнення та присуджених витрат на дисциплінарне провадження становить виконавчий титул (*tytuł egzekucyjny*) у розумінні ст. 777 Кримінально-процесуального кодексу Польщі і після надання йому клаузули викональності (*klauzuli wykonalności*) відповідним районним судом підлягає виконанню в порядку примусового виконання (*egzekucji sądowej*).

Обов'язок вибачитися перед потерпілим. Відповідно до змісту. 5 ст. 224 Закону «Про судових виконавців», окрім дисциплінарного стягнення (*obok kary dyscyplinarnej*), може бути додатково призначений обов'язок вибачитися перед потерпілим (*obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego*).

Цей захід може бути призначений кумулятивно (*kumulatywnie*) з усіма стягненнями, окрім найсуворішого. Тобто, обов'язок вибачитися перед потерпілим може бути застосований разом із призначенням стягнення: попередження (*upomnienia*), догани (*nagany*), грошового стягнення (*kary pieniężnej*), заборони на прийняття справ за вибором кредитора (*zakazu przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela*) та зупинення діяльності (*zawieszenia w czynnościach*).

Не допускається призначення обов'язку вибачитися перед потерпілим разом із стягненням у вигляді звільнення з виконавчої служби. В цьому випадку таке рішення не має сенсу, оскільки звільнення з виконавчої служби не виконує компенсаційної функції (*funkcji naprawczej*).

Обов'язок вибачитися перед потерпілим полягає в особистому вираженні каяття (*skruchy*) за завдану шкоду і є особливо обґрунтованим (*zasadny*), коли вчинений проступок вимагає моральної компенсації (*moralnej rekompensaty*). Окрім етичного виміру цього обов'язку, він слугує також виховним цілям (*celom wychowawczym*), оскільки вимагає від винної особи смирення (*ukorzenia się*) перед потерпілим і дає можливість для моменту рефлексії (*chwili refleksji*) над своєю дотеперішньою поведінкою, зокрема, для її зміни [20].

Закон «Про судових виконавців» не визначає форми, змісту чи часу, в які має відбутися вибачення перед потерпілим. Отже, це повинна зробити дисциплінарна комісія, зважаючи на обставини розглядуваної справи. Точність визначення форми, змісту та часу вибачень є необхідною, щоб призначений захід був придатним до виконання (*nadawał się do wykonania*).

Вибачення можуть мати особистий характер (наприклад, при безпосередньому контакті в офісі судового виконавця), але також можуть бути письмовими, у соціальних

мережах, місцевих або загальнонаціональних медіа. Вибачення може відбутися у присутності свідків. Обов'язок вибачитися перед потерпілим не слід накладати всупереч його волі. Тому є доцільним запитати потерпілого (*przesłuchać pokrzywdzonego*) щодо необхідності накладення цього обов'язку, а також щодо способу та часу його реалізації.

Закон «Про судових виконавців» передбачає подальші наслідки (*dalsze konsekwencje*), пов'язані з накладенням дисциплінарного стягнення на судового виконавця. Як уже зазначалося, це не стосується стягнення у вигляді попередження (*upomnienia*), оскільки дисциплінарне стягнення такого роду не спричиняє жодних додаткових негативних наслідків для покараної особи. Згідно з ч. 3 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» призначення стягнення у вигляді: догани (*nagany*); грошового стягнення (*kary pieniężnej*); заборони на прийняття справ за вибором кредитора (*zakazu przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela*); або зупинення діяльності судового виконавця (*zawieszenia w czynnościach*) тягне за собою втрату покараним судовим виконавцем функцій (*funkcji*) в органах самоврядування судових виконавців (*organach samorządu komorniczego*) та дисциплінарній комісії, а також втрату пасивного виборчого права (*biernego prawa wyborczego*) (права бути обраним; права висувати свою кандидатуру) до органів самоврядування судових виконавців та дисциплінарної комісії на період 3 років від дня набуття дисциплінарним рішенням законної сили. Призначення цих стягнень не впливає на належне судовому виконавцю активне виборче право (*czynne prawo wyborcze*) (право обирати). Втрата пасивного виборчого права особою, раніше обраною до органу, тягне за собою обов'язок негайного складання нею мандату, а якщо вона цього не зробить – обов'язок її відкликання органом, який здійснював вибори. Найбільш далекосяжні наслідки передбачає положення ч. 4 ст. 224 Закону «Про судових виконавців», згідно з яким призначення стягнення у вигляді звільнення зі служби судового виконавця (*wydalenia ze służby komorniczej*) тягне за собою втрату можливості повторного призначення (*ustratę możliwości ponownego powołania*) покараної особи на посаду судового виконавця. Положення ч. 4 ст. 224 Закону «Про судових виконавців» виключає можливість погашення (*zatarcie*) стягнення.

Висновки

Дисциплінарна відповідальність судового виконавця в Республіці Польща постає є самостійним, чітко окресленим різновидом юридичної відповідальності, тісно пов'язаним із конституційно закріпленим статусом професії судового виконавця як професії суспільної довіри. Запроваджений польським законодавцем каталог дисциплінарних стягнень стосовно судового виконавця характеризується диференціацією за змістом та інтенсивністю втручання у його правовий статус. Важливою особливістю польської моделі є поєднання класичних дисциплінарних стягнень із заходами, спрямованими на моральну компенсацію та підсилення превентивної функції дисциплінарної відповідальності. Оприлюднення змісту рішення дисциплінарної комісії та обов'язок вибачитися перед потерпілим мають виразний символічний, репутаційний і виховний виміри. Вони демонструють, що професійне самоврядування не толерує порушень стандартів професії, гарантує реакцію на делікти у середовищі судових виконавців і одночасно зміцнює довіру суспільства до системи виконання рішень. Іншим суттєвим елементом є закріплені законом подальші наслідки дисциплінарних стягнень у площині професійного самоврядування. Накладення догани, грошового стягнення, заборони приймати справи за вибором кредитора чи тимчасового зупинення діяльності тягне втрату функцій в органах самоврядування та дисциплінарній комісії, а також пасивного виборчого права протягом визначеного строку. Стягнення у вигляді звільнення з виконавчої служби має найбільш далекосяжні наслідки – воно позбавляє можливості повторного призначення на посаду судового виконавця та супроводжується автоматичним припиненням правовідносин із

професійним самоврядуванням. Дисциплінарна відповідальність судових виконавців у Польщі виконує не лише каральну, а насамперед превентивну, виховну, охоронну та кадрово-фільтраційну функції. Вона спрямована на забезпечення високого стандарту публічної служби у сфері примусового виконання рішень, запобігання зловживанням владними повноваженнями, охорону прав сторін виконавчого провадження та підтримання належної репутації професії суспільної довіри.

Для України, яка продовжує розбудову інституту приватних виконавців польська модель дисциплінарної відповідальності є концептуально та практично значущим орієнтиром. Вона демонструє доцільність нормативного закріплення статусу виконавця як представника професії суспільної довіри, встановлення аналогічних наслідків для виконавця в контексті його професійного статусу; гарантування пропорційності обмежень, пов'язаних із дисциплінарними санкціями.

Список використаних джерел:

1. Авторгов А. Дисциплінарна комісія приватних виконавців має стати «судом честі», більшість у складі якого будуть складати саме приватні виконавці. *Femida.ua*. 10 червня 2024. URL : <https://femida.ua/interview/dyscyplinarna-komisiya-prywatnyh-vykonavcziv-maye-staty-sudom-chesti-bilshist-u-skladi-yakogo-budut-skladaty-same-prywatni-vykonavczy-andrij-avtorgov/>.
2. Авторгов А.М. Контроль Мін'юсту за приватними виконавцями: захист прав сторін чи засіб тиску? *Юридична газета он-лайн*. Опубліковано в № 34 (636). URL : <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kontrol-minyustu-za-privatnimi-vikonavcyami-zahist-pravstorin-chi-zasib-tisku.html>.
3. Аналіз практики притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності / Овчаренко О., Соломко О. Київ, 2021. 46 с. URL : <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/603/619/67c/60361967c7197115524258.pdf>.
4. Верба О. Б. До питання про дисциплінарну відповідальність приватних виконавців за законодавством України та зарубіжних країн. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1. 86 с. С. 31–35.
5. Верба О. Б. Застосування заходів дисциплінарної відповідальності до приватних виконавців. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (11 листопада 2021 року)* / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьВДУВС, 2021. 228 с. С. 18–21.
6. Верба О. Б. Предметні та темпоральні межі дисциплінарної відповідальності приватних виконавців. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 10 грудня 2021 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 404 с. С. 328–332.
7. Верба О. Б. Притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності: деякі зауваги. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1 (2). 208 с. С. 49–54.
8. Верба О. Б. Проблемні аспекти захисту прав приватних виконавців у ході застосування до них заходів дисциплінарного стягнення в умовах воєнного стану. *Проблеми реалізації прав людини і громадянина в умовах воєнного стану: Матеріали Круглого столу* (м. Львів, 10 жовтня 2022 р.) За заг. ред. В. Андріїва, Ю. Коверко. Львів: ЛУВБМ імені С. З. Гжицького, 2022. 99 с. С. 44–46.
9. Верба-Сидор О. Б. Реформування Дисциплінарної комісії приватних виконавців як один із засобів підвищення ефективності функціонування механізму примусового

- виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів* : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. 296 с. С. 97–102.
10. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика: монографія / Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науководослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України / Редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Львів : Видавництво БФ «Медицина і право», 2020. 249 с.
 11. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика: монографія / Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович. Вид. 2-ге. Київ : Алерта, 2021. 248 с.
 12. Незалежність і юридична відповідальність суддів як гарантії верховенства права : монографія / О. Верба-Сидор, О. Овчаренко, Т. Пашук, С. Рабінович ; [за заг. ред. П. Рабіновича]. Львів : СПОЛОМ, 2019. 388 с.
 13. Овчаренко О. М. Інститут дисциплінарної відповідальності приватного виконавця: проблеми і перспективи. *Виконавче провадження: теорія та практика : монографія* / [Р. Ф. Ханова, С. О. Кравцов, І. О. Азарова та ін.] ; за заг. ред. Р. Ф. Ханової, С. О. Кравцова. Харків : Право, 2021. 672 с. С. 71-91.
 14. Овчаренко О. М. Судовий контроль за діяльністю приватних виконавців у виконавчому провадженні: концептуальні засади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 188–196. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/44>. URL : http://lsej.org.ua/10_2022/44.pdf.
 15. Овчаренко О., Авторгов А. Процесуальна незалежність приватного виконавця: міф чи реальність? Судово-юридична газета. 20.08.2019 р. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/147829-protseualna-nezalezhnist-privatnogo-vikonavtsya-mif-chi-realnist/>.
 16. Овчаренко О., Соломко О. Інститут дисциплінарної відповідальності приватного виконавця: практичні аспекти. Частина 1. Судово-юридична газета. 12.10.2019 р. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/154397-institut-distsiplinarnoyi-vidpovidalnosti-privatnogovikonavtsya-praktichni-aspekti-chastina-1>.
 17. Овчаренко О., Соломко О. Інститут дисциплінарної відповідальності приватного виконавця: практичні аспекти. Частина 2. Судово-юридична газета. 20.10.2019 р. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/155004-institut-distsiplinarnoyi-vidpovidalnosti-privatnogovikonavtsya-praktichni-aspekti-chastina-2>.
 18. Dzienis P., [uwagi do] art. 224, teza 2. Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych : R. Reiwer (red.). Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2019. 1305 s.
 19. Giętkowski R. Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim : монографія. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. 379 s. S. 71. URL : https://prawo.ug.edu.pl/sites/default/files/_nodes/strona-pia/57173/files/gietkowski_odpowiedzialnosc_dyscyplinarna.pdf.
 20. Нур'єв С., [uwagi do] art. 72, teza 5, [w:] Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019.
 21. Jakubowska-Hara J., [uwagi do] art. 18, teza 13, [w:] Budyn-Kulik M., Gensikowski P., Iwański M., Jakubowska-Hara J., Kulesza J., Kulik M., Leciak M., Daniluk P. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019. 772 s.

22. Kodeks karny. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553) URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970880553>.
23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>.
24. Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego : analiza aspektów materialnoprawnych na przykładzie wybranych pragmatyk zawodowych / Dominika Bek, Jakub Hanc, Anna Jaworska-Wieloch, Olga Sitarz, Piotr Zawiejski. Wyd. I. Warszawa : Wydawnictwo Poltext, 2019. 337 s. S. 47–48.
25. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. 2018 poz. 771). URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000771/T/D20180771L.pdf>.
26. Wyrok TK z 18 października 2010 r., K 1/09, OTK-A 2010, nr 8, poz. 76. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.Nsf/download.xsp/WDU20102001326/T/D20101326TK.pdf/>.